

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 5562/07

בג"ץ 5864/07

בפני: כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופט ס' ג'ובראן
כבוד השופט י' אלון

העותר בבג"צ 5562/07: עו"ד דרור שוסהיים

העותר בבג"צ 5864/07: פורום משפטי למען ארץ ישראל

נ ג ד

המשיבים: 1. השר לביטחון פנים
2. מפכ"ל המשטרה
3. תנ"צ ניסו שחם

המבקשים להצטרף: 1. המטה להצלת העם והארץ
2. זלמן נוטיק

עתירה למתן צו על תנאי וצו ביניים

בשם העותר בבג"צ 5562/07: בעצמו; עו"ד גילי אשכנזי

בשם העותר בבג"צ 5864/07: עו"ד יצחק במ

בשם המשיבים: עו"ד אורית קורן

בשם המבקשים להצטרף: עו"ד שגיא אורבך; עו"ד יאיר רבינוביץ

פסק-דין

השופטת א' פרוקצ'יה:

1. במסגרת חילופי תפקידים במשטרה, פרסם המשרד לביטחון פנים ביום 15.6.07, כי השר לביטחון פנים, אבי דיכטר (להלן - השר), קיבל את המלצת מפכ"ל המשטרה, רנ"צ דודי כהן (להלן - המפכ"ל), למנות את תנ"צ ניסו שחם לתפקיד סגן

מפקד מחוז ירושלים (להלן - סממ"ז ירושלים). השלמת הליך המינוי מצויה בפתח, אלא שהעותרים הגישו עתירות לבית משפט זה שתכליתן לפסול את המינוי בטענה כי הוא לוקה באי-סבירות קיצונית. עיקר הטענה כנגד המינוי הוא שתנ"צ שחם אינו מתאים לתפקיד, נוכח התבטאויות קשות שהתבטא בימי העימות בין המשטרה למתנגדי ההתנתקות מגוש קטיף באירועי כפר מימון. לגישת העותרים, התבטאויות אלה של שחם מצביעות על חוסר התאמה מובנה לתפקיד המוצע, שהוא תפקיד פיקודי מורכב במיוחד, המצריך רגישות, מתינות והבנה אנושית בהתמודדות עם בעיותיה של ירושלים, על מגזריה השונים ומורכבותה החברתית. העתירות מבקשות כי בית המשפט יתערב בהחלטת המינוי ויבטלה.

עובדות ורקע

2. כעולה מתשובת המדינה ומתצהיר המפכ"ל המצורף לה, בקיץ 2005, בתקופת התנתקות ישראל מגוש קטיף, צורף תנ"צ שחם למפקדה המשולבת המיוחדת של המשטרה וצה"ל, עליה הוטל ליישם את החלטת הממשלה בדבר יציאת ישראל מחבל עזה ופינוי ישובי גוש קטיף. במסגרת זו, הופקד תנ"צ שחם על אחת הגזרות החיצוניות באזור, כאשר משימת הכוח שהוא הופקד עליו היתה למנוע התחברות של מפגינים ממתנגדי ההתנתקות שהגיעו באלפיהם מכל קצווי הארץ, עם מתיישיבי גוש קטיף, כדי לתת להם תגבור וגיבוי במחאתם נגד הפינוי.

ביום 18.7.05 יצא ציבור, שמנה כמה עשרות אלפים ממתנגדי ההתנתקות, מנתיבות למחסום כיסופים. בלילה הגיעו הצועדים לאיזור כפר מימון, ושם נחסמו בידי אלפי חיילים ושוטרים שהוצבו במקום. באיזור התקבצו כ-30,000 אזרחים וכ-20,000 חיילים ושוטרים. אנשי הכוח כיתרו את המפגינים, ומשימתם היתה למנוע את פריצת מעגל הכוח שהוקם, שאילו התרחשה, היתה מאפשרת את זרימתם של המפגינים באלפיהם לעבר גוש קטיף. התרחשות כזו היתה עלולה לחבל באופן חמור בהיערכות הכוחות לביצוע הפינוי מחבל עזה, ואף לסכל את מדיניות הממשלה בנושא זה, שאילו אירעה, היתה מהווה פגיעה קשה בשלטון החוק בישראל.

ביום 20.7.05, בעוד הכוח מכתר את האזרחים בכפר, הגיע מידע מודיעיני לגורמי הביטחון לפיו, בכוונת חלק מהמפגינים בכפר מימון לפרוץ תוך זמן קצר את גדרות הישוב באמצעים שהוכנו לשם כך, ולהמשיך בצעידתם לעבר גוש קטיף. בשל הימצאות מספר כה רב של מפגינים וכוחות בטחון במיתחם שטח קטן, היה קושי בקיום תקשורת במכשירי טלפון ניידים, וכדי לקדם תרחיש אפשרי של פריצת גדרות הכוח,

תידרך תנ"צ שחם את הכוחות הכפופים לפיקודו, כיצד לנהוג אם חלילה יתממש האיום ממנו חששו, שנראה אז קרוב וממשי.

בין היתר, תידרך תנ"צ שחם את מפקד מג"ב דרום, רוני אוחנה, בשיחה אישית ביניהם, ובלא משתתפים אחרים. במסגרת תדרוך זה אמר את הדברים הבאים, אשר נקלטו על-ידי אנשי תקשורת שהיו נוכחים במקום:

"זינזנות, שיהיה מעצרים, כפרה, אני רוצה מעצרים. אני רוצה מעצרים, ואני אומר לך כבר, תשתמש במכת"ז (מיכליות להתזת מים ולפיזור מפגינים - א.פ). תפעיל מכת"ז, חרא עליהם, שישרפו, אל תעשה חשבון, תפעיל מכת"ז, תגיד דיברתי עם ניסו, ניסו נתן לי אישור מראש..."

קודם כל בוא נגיד לפרוטוקול: מכת"ז תפעיל, ותפעיל אלות, ותיתן להם מכות בפלג גוף תחתון קודם כל זה לפרוטוקול. ותיכנס פנימה בסדר? ... מלא עצורים כולל שימוש בכוח, באמצעים, לא אלפ"ה, אלות, אלות, פלג גוף תחתון אם צריך..."

אני אגלה לך סוד, אני אגלה לך סוד, הם מאמינים שזה יגמר אורי ואלה, הם הבטיחו שזה יגמר. תשמע לניסו אנחנו נאכל פה חלות של שבת, כפרה עליך, תשמע לניסו, תשמע לי, אתה יודע שאני מומחה לחרדים האלה, לכן אני אומר לך מעצרים. לכן תשמע לניסו, לכן אני אומר לך מעצרים. תפורר את הסיפור הזה. לכן אני אומר לך תיכנס בפנים. אורי (בר-לב, ממ"ז דרום - א.פ) והאלוף נלחצו, אמרתי להם להיכנס בפנים. אמר לי האלוף 'ניסו רגע, לאט לאט'.

אני לא איזה זונה שפותחת את הרגליים שמחכה שיבואו אלי ככה. אני יש לי תשלום עבור זה שאני פותח את הרגליים. אמרתי לו יש לי תשלום בשביל לפתוח את הרגליים. אתה חושב שאני בלי כסף פותח את הרגליים? לא פותח את הרגליים. אני אזיין את האמ-אמא שלהם. עכשיו אתה יודע, תגיד לחברה שלך מדוד, אתה מוודא מדוד, לא סתם להרביץ. אני אמרתי לך את הדברים בשביל לחסוך ממך את האישורים".

כעולה מתצהיר המפכ"ל ומנסיבות האירוע, המסר שביקש תנ"צ שחם להעביר לכוחות היה כי, כלשונו, "אם יתרחש החמור מכל, יש לפעול בנחישות, ואם יתדרדרו הדברים לכדי שימוש בכוח, דבר אשר בנסיבות הענין לא נראה מופרך, הרי שיש להשתמש באלות אך לעבר פלג גוף תחתון בלבד".

בפועל, לא נעשה שימוש כלשהו באלימות כנגד אזרחים בכפר מימון, ורוב המפגינים שלקחו חלק באירוע חזרו לבתיהם.

3. מיד לאחר פרסומם של הדברים הקשים שנשמעו מפי תנ"צ שחם, הוא לקח אחריות מלאה על דבריו, והביע חרטה מלאה על השמעתם. דברי ההתנצלות וההסבר למה שאירע מצאו את ביטויים גם בשידור בערוץ 10 בתכנית "האולפן המרכזי" ביום 22.7.05:

"גלעד עדין: בתגובה, מסר לנו הערב תת ניצב ניסו שחם: הדברים אכן נאמרו, הם התייחסו אך ורק לאותם חריגים שאיימו להתפרץ בכוח ולפגוע בשלטון החוק ובשוטרים. צריך לבחון את הדברים במבחן התוצאה, אומר שחם, אני וכל אנשי כוחות הביטחון שפעלו בשטח היינו סובלניים ביותר. צר לי על ההתבטאות החריגה שנאמרה בנסיבות קשות, זה איננו סגנוני".

4. דבריו הקשים של תנ"צ שחם הביאו להחלטת מפקדיו לבטל את שילובו בתפקיד כלשהו במפקדת ההתנתקות, והוא חדל מכל פעילות במסגרת מבצע זה, וחזר באופן מיידי לתפקידו הקודם במחוז הדרום. במקביל לכך, עניינו הועבר למחלקת המשמעת במטה הארצי, שם הוחלט להעמידו לדין משמעתי בהאשמות של נקיטת לשון גסה והתנהגות שאינה הולמת שוטר, ואשר יש בה כדי לפגוע בתדמית המשטרה. תוך ימים ספורים התקיים משפט משמעתי לתנ"צ שחם בפני מפכ"ל המשטרה, ולאחר שהודה בהאשמות שיוחסו לו, נגזר עליו עונש של נזיפה חמורה וקנס בשיעור של 6 ימי עבודה.

טיעוני הצדדים

טענות העותרים

5. טוען העותר, עו"ד דרור שוסהיים, כי הדברים הקשים שביטא תנ"צ שחם באימרה שהובאה לעיל, משקפים את אי-התאמתו המובנית לתפקיד סממ"ז ירושלים. הביטויים שהשמיע משקפים גישה אלימה המעודדת שימוש בכוח על-ידי המשטרה כנגד מפגינים, המנוגדת לחוק ולערכי המשטרה. הם מבטאים גישה מפלה ועויינת לציבור הדתי, ושנאה למגזרים מסוימים באוכלוסיה. הדברים שהושמעו אינם הולמים איש משטרה, ולא כל שכן, מפקד במשטרה המופקד על משימות מבצעיות, ומכוון את פעילות פיקודיו. לדבריו, אמון הציבור בקצין זה נפגע בצורה קשה בתקופה רגישה ביותר, ומינויו לתפקיד פיקודי ייחודי ברגישותו בירושלים, יפגע באופן ממשי באמון הציבור במשטרה; ההחלטה על מינוי זה לוקה באי-סבירות קיצונית, בכך שלא הופעל על-ידי הגורם הממנה שיקול דעת ראוי לגבי טיבו של האיש, אופיו ומזגו, ומבלי שניתן משקל מספיק למורכבותו של איזור ירושלים בהיבטים שונים, האמור לשמש מוקד לפעילותו. המשטרה כרשות ציבורית, פועלת כנאמן הציבור, וחייבת במינוי אנשים

מתאימים לתפקידים הבכירים כדי להגן על מעמדה כרשות אוכפת חוק במדינה. מינויו של שחם לתפקיד אינו עונה לאמות המידה הנדרשות.

לטענות אלה הצטרפו המבקשים להצטרף לעתירה, הנמנים על המיגזר החרדי בירושלים. לדבריהם, התבטאויותיו של תנ"צ שחם משקפות יחס של משטמה לציבור הדתי-חרדי, אותו הוא רואה כמגלם כוחות של רשע, אשר יש לפעול לגביו באמצעים אלימים החורגים מגבולות הדין והמוסר. דבריו של שחם, כך על-פי הטענה, מצביעים על גישתו הפסולה כלפי אלה המפגינים על עוול שנגרם להם, והוא רואה בהם אויב שיש להילחם בו מלחמת חורמה בלתי מתפשרת, ולפגוע בו בניגוד לדין. קיים חשש סביר כי אם תנ"צ שחם ימונה לתפקיד, הוא עלול להיזקק להפעלת אמצעים דורסניים לפיזור הפגנות בירושלים בלא בחינת אמצעים מידתיים, כנדרש על-פי הדין ונוהלי המשטרה. התבטאויותיו של תנ"צ שחם, שיש בהן יסוד גזעני, מעמידות בספק את יכולתו לטפל באופן ענייני במגזרי מיעוט בכלל, ובמגזר החרדי בפרט; הן מצביעות על אי-הבנת תפקידו כשוטר במשטרת ישראל המופקד על הסדר הציבורי, והאמור לפעול כלפי מפגינים במסגרת החוק, ויהיו דעותיהם אשר יהיו; התבטאויותיו מעידות על אי-קבלת מרות המפקדים, ועל הפרת הוראות חוקיות וברורות שניתנו לו, תוך מתן תדריך לפיקודיו הסוטה מן החוק. כל אלה בהצטברותם מצביעים על אי-כשירותו של תנ"צ שחם לתפקיד, ועל פסלות מינויו.

העותר - הפורום המשפטי למען ארץ ישראל, חזר בעיקרי עתירתו על טענות העותרים האחרים. הוא הדגיש במיוחד את גסות הלשון בה השתמש תנ"צ שחם, הזלזול שבדבריו כלפי ציבור שלם, וטען לאי-חוקיות בהוראות לפיקודיו שנכללו בהתבטאותו. כל אלה, לגישת העותר, מעמידים את תנ"צ שחם כמועמד לא ראוי לתפקיד. מינויו ישדר מסר פסול למשטרה ולציבור כי אלימות שוטרים כנגד אזרחים הינה נסבלת ונסלחת, וכי שוטר הנותן הוראה שלא כדין להכות אדם, לא ייפגע בקידומו. המינוי יאותת לשוטרים כי ניתן להקל בכבודו של ציבור שלם, ויפגע במעמד המשטרה המבקשת לטעת תודעה בדבר הצורך להיאבק באלימות שוטרים ולהסיק מסקנות ראויות מכך. הסנקציה המשמעית שהוטלה על תנ"צ שחם אינה מספקת בנסיבות הענין, ולאור כשלוננו, יש להוסיף לה סנקציה מינהלית-פיקודית בחסימת קידומו בתפקיד. אף ששיקול דעת הרשות המינהלית רחב הוא בהליך מינויים, אין הוא מוחלט, וכאשר הליך המינוי נכרך באיזון לא ראוי בין השיקולים השונים, והתוצאה המתקבלת הינה בלתי סבירה בעליל, על בית המשפט להתערב ולבטל את המינוי, וכך יש לעשות במקרה זה.

טענות המשיבים

6. טוענים המשיבים, כי חרף החומרה שיש לייחס להתבטאויותיו של תנ"צ שחם, ולאחר שנערך איזון ראוי בין מכלול השיקולים הרלבנטיים לענין, מינויו לסממ"ז ירושלים הוא מינוי ראוי העומד במבחן החוקיות, ואין להתערב בו ולבטלו. בתצהירו של מפכ"ל המשטרה נימנים השיקולים שהביאו אותו להמליץ לשר על מינויו של תנ"צ שחם לתפקיד, ואלה הם השיקולים:

א. ירושלים מתמודדת בשנים האחרונות עם גל של פשיעה גואה בתחומים שונים. החובה להילחם בפשיעה ולהוריד את הרף לרמה נסבלת, מחייבת נקיטה בצעדים ארגוניים ופיקודיים, ובהם קידום בתפקיד של קצינים שהוכיחו את יכולתם לאורך שנות שירות ארוכות בהורדת רמת הפשיעה. יעד זה שימש הגורם המוביל באיתור אחר קצין בעל הישגים בתחום זה, שיוכל לסייע בהגשמת היעד האמור במחוז ירושלים.

ב. איזור ירושלים מתאפיין ברגישות מיוחדת, בין היתר, בשל מגוון מגזרי האוכלוסיה בעיר - חילוניים ודתיים, יהודים וערבים, לאור רגישותם המיוחדת של הר הבית והמקומות הקדושים, ונוכח מעמדה הבינלאומי המיוחד של העיר בעיני מדינות העולם ובני הדתות השונות. איזור זה הוא בעל פוטנציאל נפיצות גבוה, ודי בניצוץ אחד כדי להצית תבערה גדולה העלולה לחרוג אף מעבר לתחומי העיר. בנסיבות אלה, קיימת חשיבות מיוחדת במינוי קצין שמילא בעבר בהצלחה תפקיד פיקודי במחוז ירושלים, ורכש ניסיון מקצועי באזור מיוחד זה.

ג. לאור סבב תפקידים במשטרה שהתרחש בעת האחרונה, מונה ניצב אהרון פרנקו כמפקד מחוז ירושלים, אלא שהוא אינו מתגורר בירושלים, ולא שימש בעבר במחוז זה בתפקידים פיקודיים. קיימת, איפוא, חשיבות מיוחדת במינוי סממ"ז המתגורר בתחום המחוז, ואשר מילא בעבר תפקידים בעלי חשיבות פיקודית בגזרה זו.

ד. מבחינת דרישות המערכת המשטרית, קיים צורך במינוי סממ"ז שיהיה מסוגל לקבל עליו את התפקיד בטווח הזמן המידי, וזאת מאחר שהתפקיד אינו מאוייש, וקיימת חשיבות מיוחדת לאישו בדחיפות, בין היתר, מהטעם, שגם מינוי מפקד מחוז ירושלים נעשה אך לפני זמן קצר.

ה. תנ"צ שחם הוא המועמד המתאים ביותר לתפקיד. הוא בן 49, התגייס למשטרה בינואר 1979, ופעל בהצלחה ייחודית במפלג הסמים של משטרת מחוז ירושלים.

בהמשך, השתלב במערך המודיעין המשטרתי, ובכל התפקידים הללו זכה לאותות הצטיינות ולהערכות מיוחדות של הפיקוד המשטרתי על תרומתו הבלתי רגילה למלחמה בפשיעה בירושלים. תנ"צ שחם המשיך את שירותו במשטרה לאחר שסיים קורס קצינים, ומילא תפקידי פיקוד שונים במרחב ירושלים. הוא זכה בתואר קצין מצטיין במשך מספר שנים, ותקופות הפז"מ המקובלות במערכת קוצרו לצורך העלאתו בדרגה - אירוע נדיר השמור לקצין מוערך במיוחד. באפריל 1998 מונה שחם כמפקד יחידת המקומות הקדושים במחוז ירושלים, המהווה אחד התפקידים הרגישים ביותר במשטרת ישראל. בתפקיד זה התגלו יכולותיו המיוחדות בניהול מושכל ורגיש של מצבי משבר, ובאה לידי ביטוי יכולת ההידברות שלו עם נציגי מגזרים שונים בעיר - הווקף המוסלמי, ירדנים, אנשי ימין, רבנים ועוד. לאורך כל תקופת שירותו הוא זכה להערכות מצויינות ממפקדיו, ותואר כקצין מקצועי, מסור, מקורי, בעל כושר שכנוע, ויכולת ניהול מערכות גדולות ומורכבות; מעבר לכל אלה, הוא הוכר גם כקצין הניחן בקיום יחסי אנוש מצויינים. בשנת 1999 יצא שחם לקורס פיקוד ומטה, ובאפריל 2001 מונה כמפקד תחנה אזורית "דוד" בירושלים. להערכת המפכ"ל בתצהירו, לא מעט בזכות תבונתו, ניסיונו ומקצועיותו של שחם, נותרה ירושלים המזרחית מחוץ לאירועי האינתיפאדה. המפכ"ל מוסיף בתצהירו, כי בתקופת כהונתו של שחם כמפקד תחנת דוד, הר הבית נפתח לכניסת יהודים - מהלך שנוהל ותואם על-ידי שחם, ועבר ללא אלימות; כן הוא מציין פעולות רגישות שונות שהיה אחראי להתרחשותן בלא אלימות, כגון שיפוץ הכותל הדרומי בידי הירדנים. בספטמבר 2004 הועלה שחם לדרגת תנ"צ, ומונה למפקד מרחב הנגב במחוז הדרומי, תפקיד אותו מילא עד לעת זו. מוסיף המפכ"ל ומציין, כי בשנים בהן שימש שחם בתפקידו זה, ירדה רמת הפשיעה במרחב שתחת פיקודו בכ-50%, בעיקר בתחום עבירות רכוש.

ו. המפכ"ל מסביר בתצהירו כי כאשר בחן את מועמדותו של שחם לתפקיד, בצד מועמדים אחרים, לא נעלמה מעיניו התבטאותו בכפר מימון, המהווה נשוא העתירות שבפנינו. לדבריו, התבטאות זו אינה הולמת קצין במעמדו, ויש בה כדי לפגוע פגיעה של ממש ברגשותיו של ציבור זה או אחר. עם זאת, הוא מבהיר, כי לגישתו, גם אם מדובר בהתבטאות חריגה, אומללה ומיותרת, היא איננה מאפיינת את הקצין שחם ואת השקפותיו, שאילו היה אחרת, היה נמנע מהמלצה על מינויו, חרף כישוריו המקצועיים והצלחותיו. לדברי המפכ"ל, ההתבטאות אינה מלמדת על קיום דעה קדומה של שחם כלפי מיגזר אוכלוסייה מסויים. גם רבנים מקרב הציונות הדתית, אשר הכירו אותו מתקופת שירותו בפיקוד המשטרתי בירושלים, הביעו תמיכה ואמון מלא במינויו, לאור יכולתו וכישוריו להוות גורם מגשר בין פלגים שונים באוכלוסייה - יהודים, ערבים, חילוניים, דתיים, אנשי ימין ושמאל.

7. עוד נטען על-ידי המשיבים, כי אין לראות בהתבטאותו של שחם בכפר מימון, כדי מתן הוראה בלתי חוקית לפקודיו. בתצהיר מטעמו של תנ"צ שחם, הוא מתאר את האירועים שקדמו להתבטאותו, ואת הרקע המיוחד שבגדרו נאמרו דבריו, באומרו כך:

"החשש לקריסת המערך המבצעי בהיווצר קונפליקט, אשר עלול להביא לאסון ולשפיכות דמים, היה כבד ומוחשי. אנו, כמי שמופקדים על שמירת החוק ואכיפתו, חשבנו שעלינו לעשות הכל כדי למנוע זאת".

בשים לב לחומרת הסיכון שיצרו אירועי כפר מימון לשלום הציבור ולשלטון החוק, ולאור הצורך שעלה, בשל בעיות תקשורת במקום, לערוך תדרוך אינדיבידואלי לכל תרחיש אפשרי העלול להיווצר, לרבות תרחישים בדבר הפרות סדר חמורות בעלות אופי קיצוני שנראו אפשריות וצפויות לאור ידיעות המודיעין, לא ראו גורמי הפיקוד המשטרתי בהנחיות שנתן שחם במסגרת התבטאותיותיו לאוחנה, משום הוראות בלתי חוקיות. הנחיות אלה הובנו כמתייחסות לתרחיש הקיצוני ביותר האפשרי שמפניו חששה המשטרה, וכמכוונות למצב שבו יהיה צורך להשתמש בכוח כדי להדוף הפרות חוק המוניות. בנסיבות שנוצרו, בהינתן החשש הממשי שעלה להתפרצות המונים מתוך כפר מימון לעבר גוש קטיף בניגוד להוראות המשטרה ותוך הפרת החוק, הובנו הנחיותיו של שחם בתדרוך כמכוונות לקדם תרחיש חמור כזה, וכמיועדות לקדם פני סכנה של אלימות המונית של מפגינים, שיהיה צורך להתמודד כנגדה. במובנים אלה, לא נתפסו הוראותיו של שחם לאוחנה כבלתי-חוקיות. לפיכך, גם בגדר המשפט המשמעותי שנערך לשחם, לא נכללה אשמה בעבירה של מתן הוראה לא-חוקית.

טוענים המשיבים, כי במכלול נסיבות הענין, נעשה איזון הולם בין מלוא השיקולים הצריכים לענין, ובאיזון זה הכף נוטה לעבר הכשרת מינויו של תנ"צ שחם לתפקיד. כנגד ההתבטאות החריגה של שחם, על החומרה שיש לייחס לה, עומדים צרכים מבצעיים רבי חשיבות ומורכבות במחוז ירושלים, ועל רקע החרטה הכנה שהביע, ומיצוי הדין המשמעותי עמו, ולאור פרופיל שירותו והתרומה הייחודית שתרום בעבר, ונוכח יכולתו הייחודית לתרום למערכות המשטרה בעתיד, הוא מתאים לתפקיד, ואין מקום להתערב במינויו.

8. העתירות שבפנינו מעלות את שאלת ההיקף והתוכן של הפיקוח השיפוטי על פעולות הגורם המוסמך למנות ולאיש תפקידים בתחום המערכת המשטרית.

כלל ידוע הוא כי החלטת רשות מוסמכת למנות אדם לתפקיד בשירות הציבורי, ובכלל זה בגופי המשטרה, נתונה לביקורת שיפוטית (בג"ץ 7074/93 מאיר סויסא נ' היועץ המשפטי לממשלה, פד"י מח(2) 749, 775 (1994); בג"ץ 7542/05 פורטמן נ' שר התחבורה, תק-על 2007(1) 1725, פסקה 20 (2007)). אשר להיקף הביקורת השיפוטית, העקרון הנוהג הוא כי שיקול הדעת הנתון לגורם הממנה להחליט על מערך המינויים וחלוקת התפקידים במערכת המשטרית הוא רחב, ותחום ההתערבות השיפוטי בשיקול דעת זה הוא צר, ושמור למקרים קיצוניים וחריגים בלבד. כלל זה חל באשר למערך המינויים בשירות הציבורי דרך כלל, והוא חל ביתר שאת במערכות המופקדות על בטחון המדינה ועל אכיפת החוק. במערכות אלה, מרווח שיקול הדעת של הגורם הממנה לקבוע את התאמתו של אדם לכהן בתפקיד במסגרתו הוא רחב במיוחד. ממילא, נכונות בית משפט זה להתערב בשיקול דעת זה היא צרה במיוחד (בג"ץ 3866/96 שיבליס נ' השר לביטחון פנים, פד"י נ(4) 814 (1996); בג"ץ 66/85 לדיה נ' רב ניצב איבצן - מפכ"ל משטרת ישראל, פד"י לט(2) 724 (1985); בג"ץ 651/86 מלכה נ' שר המשטרה, פד"י מ(4) 645, 655-656 (1986); בג"ץ 1284/99 פלונית נ' ראש המטה הכללי, פד"י נג(2) 62 (1999); בג"ץ 659/07 התנועה למען איכות השלטון נ' שר הביטחון, תק-על 2007(1) 910 (2007); בג"ץ 1722/05 מפקח רות קרן נ' מפכ"ל המשטרה, תק-על 2006(1) 940 (2006); בג"ץ 734/83 שיין נ' שר הביטחון, פד"י לח(3) 393, 398-399 (1984); בג"ץ 5770/05 נגה ויזל, צוערת נ' מפכ"ל המשטרה, תק-על 2006(3) 2775 (2006); בג"ץ 6840/01 פלצמן נ' ראש המטה הכללי - צבא ההגנה לישראל, תק-על 2005(4) 219 (2005)). המשטרה מהווה מסגרת שירות מיוחדת, עליה מוטלת משימה כבדה ביותר של אכיפת החוק, תוך התמודדות עם גורמי פשע וגורמים הרסניים הנימנים על גופי טרור. השוטרים הם המשאב האנושי עליו בנויה המשטרה, ואין גורם חשוב מהם לקביעת רמתה ואיכותה של המשטרה. כך הוא לגבי כושרה המבצעי של המשטרה, וכך הוא לגבי רמתה הערכית-מוסרית. המשימות המיוחדות המוטלות על המשטרה כגוף היררכי, מחייבות שיקול דעת מקצועי מיוחד בהליך המינויים ואיוש התפקידים. ההכרה בדבר הצרכים המערכתיים המיוחדים, וההבנה מהן הכשירויות הנדרשות למלא תפקיד מסוים במערכת, מצויות בידיעתו ובשיקול דעתו של הגורם הממנה. הנהגת המשטרה היא בעלת היכולת המקצועית להחליט על התאמת מועמדים לתפקידים השונים; היא המודעת לצרכי המערכת, לדרישות התפקיד, ולמידת

התאמתו של המועמד לשמש בו. חזקה עליה כי שיקוליה בהליכי המינויים הם שיקולים מקצועיים וערכיים. חזקה עליה כי היא מודעת לחשיבות העליונה של תפקידה של המשטרה במערכת השלטון, ולחשיבות המיוחדת באיוש נכון וראוי של התפקידים השונים במסגרתה, החל בדרגים הנמוכים ועד להנהגה הבכירה, לצורך עמידה במשימותיה והבטחת אמון הציבור בפעולתה. "ההתאמה נדרשת הן ביכולת הביצוע של המשימות, והן ברמה הערכית והמוסרית של השוטר המשמש בתפקידו נציגה של מערכת אכיפת החוק" (בג"ץ 671/04 גרין נ' משטרת ישראל, פד"י נט(5) 827 (2005)).

איתורם של מועמדים מתאימים לתפקידים השונים במערכת המשטרתית קשור בשיקולים מקצועיים מובהקים, ובהכרה מיוחדת של צורכי המערכת ודרישות התפקיד המסוים המצריך איוש. בית המשפט ימעט, איפוא, להתערב בשיקולים מקצועיים הכרוכים במינויים במערכת המשטרתית, ויעשה כן רק בנסיבות חריגות בהן הוברר כי שיקול הדעת במינוי הופעל שלא כראוי, ומקום שהמינוי אינו עומד במבחן החוקיות על-פי אמות המידה של המשפט הציבורי (לנסיבות חריגות כאלה ראו בג"ץ 4585/06 ועד משפחות הרוגי אוקטובר 2000 נ' השר לביטחון פנים ותנ"צ בנצי סאו, תק-על 2006(4) 466 (2006)).

9. אשר לתוכן הפיקוח השיפוטי, הוא מופעל על-פי כללים מקובלים להתערבות בהחלטה מינהלית, על-פיהם בוחן בית המשפט האם ההחלטה חורגת מסמכות, או פוגעת בכללי הצדק הטבעי, האם היא נגועה בשיקול זר, או באי-סבירות קיצונית היורדת לשורשם של דברים.

בענייננו, טוענים העותרים כי החלטת הרשות המוסמכת בדבר מינויו של תנ"צ שחם לתפקיד סממ"ז ירושלים נגועה באי-סבירות קיצונית, ולכן מתקיימת לגביה עילת התערבות שיפוטית המצדיקה את ביטולה. נבחן טענה זו.

10. שיקול דעת המפכ"ל והשר בענין מינויים במשטרה הוא, אכן, רחב, אך הוא אינו מוחלט. בהפעלת סמכות המינוי, חבים הגורמים הממנים חובת נאמנות לציבור לשקול את הפעלת סמכותם בהגינות, סבירות, בתום לב וללא שרירות, ומתוך התחשבות בכל הנתונים הרלבנטיים לענין (פרשת מלכה, שם; בג"ץ 4267/93 אמיתי - אזרחים למען מינהל תקין וטוהר המידות נ' ראש ממשלת ישראל, פד"י מז(5) 441, 461 (1993)). עליהם לאזן איזון ראוי בין כל השיקולים הרלבנטיים על רקע תפיסות היסוד של המשפט הישראלי (בג"ץ 693/91 אפרת נ' הממונה על מרשם האוכלוסין במשרד הפנים, פד"י מז(1) 749 (1993); בג"ץ 4537/96 שושן נ' ראש המטה הכללי, פד"י נ(4)

416 (1996)). רק סטייה בולטת מהאיזון הראוי תצדיק התערבות שיפוטית בהחלטת המינוי (בג"ץ 935/89 גנור נ' היועץ המשפטי, פד"י מד(2) 485, 523 (1990)). מקום שקיימים שיקולים לכאן ולכאן, וניתן היה על בסיס אותה תשתית נתונים לקבל החלטות שונות העומדות, כל אחת, במתחם הסבירות, יימנע בית המשפט מלהתערב (פרשת שושן, שם; בג"ץ 194/93 גונן שגב נ' שר החוץ, פד"י מט(5) 57 (1995)).

11. סבירות ההחלטה המינהלית, והחלטה בענין מינוי לתפקיד בשירות הציבור בכלל זה, נבחנת על-פי אמות המידה הבאות: ראשית, האם נשקלו בגידרה כל השיקולים הצריכים לענין, ואין בלתם; שנית, האם ניתן לשיקולים הרלבנטיים השונים משקלם היחסי הראוי במסגרת האיזון הנדרש ביניהם לצורך קבלת ההחלטה. בגדר שיקולים אלה עשויים להישקל שיקולים נוגדים זה לזה, שכל אחד מהם מושך לכיוונו, ועל מקבל ההחלטה להעריך את משקלם היחסי הראוי, ולהגיע לנקודת האיזון המתאימה ביניהם. סבירות ההחלטה נמדדת, איפוא, במשקל הנכון שניתן בגידרה לגורמים הרלבנטיים השונים העומדים ביסוד ההחלטה (בג"ץ 6163/92 אייזנברג נ' שר השיכון, פד"י מז(2) 229, פסקה 51 לפסק דינו של השופט ברק (1993); בג"ץ 389/80 דפי זהב נ' רשות השידור, פד"י לה(1) 421, 445 (1980); פרשת גנור, שם, עמ' 513; בג"ץ 4668/01 ח"כ יוסי שריד, יושב-ראש האופוזיציה נ' ראש הממשלה אריאל שרון, פד"י נו(2) 265 (2001)). משמעותה של הסבירות היא

"איזון ראוי בין ערכים ועקרונות הנאבקים על הבכורה... היא מחייבת איתור השיקולים הרלבנטיים ואיזון ביניהם על-פי משקלם... 'סבירות' היא לעולם פועל יוצא של הגורמים הרלבנטיים ושל המשקל הראוי שיש לייחס להם ביחסיהם הפנימיים. מושג הסבירות מניח תפיסה פלורליסטית, המכירה בקיומם של מספר שיקולים ראויים, והמבקשת לאזן ביניהם על-ידי מתן משקל כראוי 'ליחסים הפנימיים' ביניהם" (דברי הנשיא ברק בבע"מ 5082/05 היועץ המשפטי לממשלה נ' פלוני, תק-על 2005(4) 387, פסקה 19 (2005); ראו גם ע"א 3398/06 הרשות להגבלים העיסוקיים נ' דור-אלון אנרגיה בישראל (1988) בע"מ, תק-על 2006(4) 3300 (2006); בג"ץ 5016/96 חורב נ' שר התחבורה, פד"י נא(4) 1, 34, 37 (1997)).

12. בהליך מינוי לתפקיד ציבורי, ולתפקיד במשטרה בכלל זה, יש לשקול, איפוא, את מכלול השיקולים הרלבנטיים, ולהימנע משיקולים שאינם נוגעים לענין. בגדר שיקולים אלה עשויים לבוא, הן שיקולים המלמדים זכות על המועמד, והן נתונים הפועלים לחובתו. קיומם של נתונים הפועלים לחובה אינו פוסל, מניה וביה, את

כשירות המועמד למינוי. על הגורם הממנה לשקול ולהעריך את נתוני הזכות מול נתוני החובה, ולאזן ביניהם. ייחוס משקל ראוי לנתונים השונים, ואף הנוגדים זה לזה, יביא לאיזון ביניהם, אשר יכריע את שאלת התאמת המועמד למינוי לשבט או לחסד. משקל הגורמים השונים אינו סטטי, והוא משתנה על-פי הנסיבות, ובהן צרכיה המיוחדים של המערכת, אופי התפקיד המוצע, חיוניותו ומאפייניו, ומכלול איכויותיו של המועמד בהתייחסן למועמדים אחרים (פרשת ח"כ גונן שגב, שם, פסקה 5).

מן הכלל אל הפרט

13. בפרשה שלפנינו קיבלו הגורמים הממנים במשטרה החלטה על מינויו של תנ"צ שחם לתפקיד סממ"ז ירושלים. בעשותם כן, נראה כי שקלו את מכלול השיקולים הרלבנטיים לצורך המינוי, ובתוך כך את צרכיה של המערכת המשטרית בכלל, ואת צרכי העיר ירושלים בפרט; את כישוריו המיוחדים של תנ"צ שחם כקצין משטרה ואת כישוריו המיוחדים לתפקיד, על רקע ניסיונו הרב ותיפקודו המצטיין לאורך שנים בתפקידים פיקודיים שונים במשטרה; כן שקלו את האילוצים המערכתיים המיוחדים שנוצרו במחוז ירושלים עקב סבב התפקידים, שבגידרם מתחייב מענה מהיר לצורך איוש התפקיד. כנגד כל אלה, נשקל בכובד ראש אירוע ההתבטאות של תנ"צ שחם בכפר מימון, על חומרתו והשלכותיו הקשות מהיבטים שונים. בסופו של דבר, באיזון בין הגורמים הרלבנטיים השונים, נתנו הגורמים הממנים משקל יחסי מכריע לצורכי המערכת המשטרית, מתוך הכרה כי תנ"צ שחם הוא המועמד הראוי והמתאים ביותר למלא את המשימות הכרוכות בתפקיד, הן מבחינת כושרו המקצועי והן מבחינת אישיותו וסגולותיו כאדם. האם שיקולי מקבלי ההחלטה עומדים במבחן הסבירות המינהלית?

14. בתצהירו של מפכ"ל המשטרה פורטו, אחד לאחד, השיקולים שנלקחו בחשבון בתהליך קבלת החלטת המינוי בידי המפכ"ל והשר. השיקולים מקיפים את כל הגורמים הרלבנטיים שהיה צריך לקחתם בחשבון ולהתחשב בהם; מן העבר האחד, ניתן משקל לחומרתה הרבה של התבטאותו של שחם, ולפגיעה שהיתה טמונה בה לרגשותיו של הציבור. מן העבר האחר, שקל המפכ"ל את אופייה של האמירה, על רקע אישיותו ותיפקודו הקודם של שחם לאורך שנים. להערכתו, אין מדובר בביטוי המבטא דעה קדומה מובנית כלפי הציבור הדתי-חרדי, ותיפקודו של שחם לאורך תקופת שירותו הארוכה במשטרה מגלה את יחסו המתון והמפשר כלפי כל מגזרי האוכלוסיה, לאורכה ולרוחבה של הקשת החברתית, אליהם נדרש במסגרת תפקידו. שחם התחרט והועמד לדין משמעתי על ההתבטאות החמורה. הוא הורחק מהכוח הפיקודי במבצע ההתנתקות. מאז האירוע פעל בהצלחה מיוחדת בתפקידו הפיקודי במחוז הנגב, ולא

כשל שוב. מדובר בקצין יוצא דופן בכישוריו וברמתו, אשר הוכיח את יכולותיו בעבר, ובעל יכולת לתרום תרומה של ממש לצמצום הפשיעה בתחומי מחוז ירושלים, שהפשיעה בו גואה. שחם קשור במיוחד לירושלים, בה שירת שנים רבות בתפקידים משטריים רגישים ביותר. הוא מסוגל מבחינת היערכות המשטרה לקבל על עצמו את התפקיד ללא דיחוי, עובדה חשובה על רקע השינויים שחלו בעת האחרונה באיוש תפקידי המפתח במשטרה. לאחר ההערכה הכוללת כאמור, ראה המפכ"ל להמליץ לשר למנות את שחם, חרף משקלה היחסי של ההתבטאות האמורה. השר אימץ את ההחלטה.

שורת השיקולים שנשקלו על-ידי הגורמים הממנים מקיפה, אכן, את מכלול הגורמים הרלבנטיים שהיה מקום להתחשב בהם ולהעריכם. לא נשקלו שיקולים זרים, ולא הוכחו מניעים פסולים אשר השפיעו על ההחלטה.

15. האם ניתן לשיקולים ולנתונים השונים משקלם היחסי הראוי, והאם החלטת המינוי של שחם לתפקיד סממ"ז ירושלים עומדת במבחן הסבירות? התשובה המתבקשת לכך היא בחיוב, מהטעמים הבאים:

16. התבטאותו של שחם באירוע כפר מימון היא קשה ופוגענית עד מאד; יש בה מגסות הרוח ומגסות הלשון; יש בה עידוד לפיקודיו להשתמש בכוח פיזי ובסמכות המעצרים; יש בה ביטויים מזלזלים ומשפילים כלפי מיגזר אוכלוסיה מסוים; עולה ממנה רוח של שילהוב יצרים שתכליתה לעודד פעולה נמרצת, תקיפה ותוקפנית של המשטרה כלפי ציבור המפגינים בכפר מימון. יש בהתבטאות זו משום אנטי-תיזה מובהקת למדיניות המשטרה דרך כלל, ולמדיניותה בהליך ההתנתקות בפרט - שעיקרה איפוק עד קצה גבול האפשר בתהליך הגשמת אכיפת החוק, והתנהלות תוך רגישות אנושית מיוחדת כלפי מתנגדי ההתנתקות, הן כציבור והן כפרטים. יש בה ניגוד לגישה המקובלת במשטרה, לפיה את משימות אכיפת החוק יש לבצע ביעילות ובמקצועיות, אך בלא התלהמות ושילהוב יצרים, תוך היזקקות לכוח ולכפייה אך במידה המזערית ההכרחית כדי להשיג את המטרה המבצעית במסגרת הדין. התבטאותו של שחם מנוגדת ניגוד חריף לדמותה של המשטרה, למדיניותה, ולדרך פעולתה; היא אינה מתיישבת עם דרכה של המשטרה לפעול לאכיפת החוק ברמת ביצוע גבוהה, אך בה בעת, להקפיד תמיד על שמירת רמה ערכית ומוסרית גבוהה, כנדרש ממערכת אכיפת חוק ראויה. דרכה זו של המשטרה היא חיונית להגנה על דמותה בעיני הציבור כגוף הפועל על בסיס ערכי הגינות וטוהר מידות. אכן, "אינטרס ציבורי מן המעלה הראשונה הוא להבטיח קיומו של שירות משטרה תקין, יעיל והגון, אשר ישא במטלות הקשות המוטלות עליו ברמה הראויה" (פרשת גרין, שם). השוטר הוא נאמן הציבור, ויכולתה של המשטרה למלא

את תפקידה מותנה בקיום אמון הציבור ביושרם, הגינותם והתנהגותם הסבירה של השוטרים. "בלא יחסי אמון בין המשטרה לבין הקהילה שהיא משרתת, לא תוכל המשטרה לקיים את משימותיה. אך מעבר לכך: לאור תפקידו המיוחד של השוטר וסמכויותיו, לאור חשיפתו לציבור ומגעיו עמו, נדרשת מהשוטר הקפדה מיוחדת על קלה כחמורה, כדי לקיים את אמון הציבור בו" (המשנה לנשיא ברק בפרשת סויסא, שם, עמ' 783). אמון הציבור הוא תנאי הכרחי לפעולתה של המשטרה ועמידה במשימותיה.

17. הבטחת אמון הציבור במשטרה הוא נדבך מרכזי גם בשיקולי המינויים לתפקידים השונים במסגרתה. דמותה של משטרת ישראל ורמתה המוסרית בעיני הציבור הם גורמים במעלת חשיבות עליונה לתיפקודה התקיין. יש להגן על אמון זה, בין היתר, על-ידי מערך מינויים שיבטיח כי לתפקידים השונים במשטרה ימונו אנשים מתאימים שיזכו לאמון הציבור בבסיס פעולותיה של המשטרה כרשות אוכפת חוק, שכן בלעדי אמון זה תתקשה היא לבצע את משימותיה (בג"ץ 7141/05 ויתקין נ' מפכ"ל המשטרה, תק-על 2006(1) 2649, פסקה 14 (2006); בג"ץ 961/92 מפקח יוסף בן יאיר נ' מפכ"ל משטרת ישראל, פד"י מו(3) 516 (1992); בג"ץ 337/76 חייק נ' המפקח הכללי, פ"ד לא(1) 421 (1976); עניין ועד משפחות הרוגי אוקטובר 2000, שם).

18. תנ"צ שחם בהתבטאותו הקשה בכפר מימון חרג מדרכה של המשטרה, ופגע באמון הציבור בהגינות פעולתה; הפגיעה באמון, כאמור, איננה מוגבלת לציבור הדתי-חרדי עליו כווננו הדברים; היא מתרחבת לעבר הציבור כולו, ולכל מגזרי האוכלוסיה, דתיים, חילוניים, אנשי ימין ושמאל, קבוצות הרוב באוכלוסיה וקבוצות של מיעוט. התבטאותו החמורה של שחם הינה ללא ספק גורם בעל משקל שיש להתחשב בו בשיקולי קידומו המקצועי במשטרה, והצבתו בתפקידים שונים בעלי חשיבות ורגישות מיוחדים.

19. התבטאות קשה ופסולה של משרת ציבור במסגרת תפקידו, ושוטר בכלל זה, נושאת עימה נפקויות שונות. בראש ובראשונה, היא בעלת נפקות כשהיא עומדת לעצמה, מבחינת הסנקציה המתבקשת על הפרת הנורמה המשמעתית, ואפשר אף הפלילית. לא אחת, מצריכה התבטאות כזו תגובה מערכתית בדרך של העמדת נושא התפקיד לדין משמעתי, או אף לדין פלילי בגין הפרת כללי ההתנהגות המחייבים במערכת עליה הוא נמנה. תיתכן נפקות נוספת לאימרה הפסולה, שעניינה בהשפעתה על המשך פועלו של בעל התפקיד במשרתו בשירות הציבורי, ובהשלכתה על אפשרות קידומו בתפקיד או בדרגה. נפקות זו, כשהיא נתונה להחלטת ראשי המערכת הארגונית עליה נמנה בעל התפקיד, מצריכה הערכה של מכלול שיקולים, מערכתיים ואישיים,

תוך איזון ראוי ביניהם. כאן נבחנת סבירות שיקול הדעת של הגורם הממנה, המופקד על כוח-האדם במערכת, הנדרש לשקלל שיקולים נוגדים בתהליך קבלת ההחלטה בדבר גורלו של בעל התפקיד וקידומו במערכת ההיררכית עליה הוא נמנה. בגדר שיקול דעת זה נשקל, בראש וראשונה, אופייה של האימרה בהתייחס להמשך תיפקודו של בעל התפקיד במערכת, ובהקשר לקידומו בתפקיד או בדרגה; כאן מתחייבת בחינה האם יש באימרה הפסולה כדי להצביע על יסוד של אי-התאמה מובנית לתפקיד, או אי-התאמה מהותית לקידום בדרגה או בתפקיד. לא כל אמירה, חמורה ככל שתהא, מצביעה בהכרח על אי-התאמה מובנית כזו. יש לבחון, בין היתר, את אופי האמירה, את נסיבות השמעתה, ואת מידת השלכתה הכוללת על התאמתו של האיש למינוי, בשים לב לאישיותו, המוכרת לאורך שנים מתיפקודו במערכת, ובהתייחס לכישוריו המקצועיים המוכרים, לתרומתו ולדרך התנהלותו על פני ציר זמן ארוך, קודם לאירוע הנדון; יש לבחון את השפעת האירוע גם על צורכי המערכת, את מידת נחיצותו של ממלא התפקיד לשרת במסגרתה, ואת ההשפעה העשויה להיות להחלטת המינוי על יישום נורמות ההתנהגות המקובלות במשטרה, ועל אמוץ הציבור במעמדה המקצועי והמוסרי.

20. לא כל אמירה כושלת של בעל תפקיד ציבורי דומה לרעותה. יש אמירה, אשר גם אם נאמרה באורח חד-פעמי, אופייה ונסיבות אמירתה, כמו גם רקעו הקודם של בעל התפקיד, מצביעים על אי-התאמתו המובנית להימנות על השירות הציבורי. לעומתה, יש מעידה, גם אם קשה וחמורה, העשויה להצביע על חולשת אנוש רגעית, פרי נסיבות נקודתיות מיוחדות, אשר על רקע אופיו ותפקודו הקודם של אומרה אינה מצביעה על קו מובנה באישיותו, או על תפיסת עולם מושרשת הנטועה בו, העשויים להעיד על אי-התאמתו המובנית לתפקיד בשירות הציבורי. האמירה הפסולה היא לעולם תלויית-נסיבות, ולעולם יש למדוד אותה ולהעריכה על רקע הנסיבות והתנאים המיוחדים בהם היא נאמרה, על רקע בחינה כוללת של האדם, בשים לב לעברו האישי והמקצועי, ובהתחשב בצרכי המערכת בה הוא משרת (השווה בג"ץ 5757/04 יואב הס נ' סגן הרמטכ"ל, פד"י נט(6) 97 (2005)). נראה כי כזה הוא המקרה שלפנינו.

21. התבטאויותיו של שחם, קשות וחמורות ככל שהן, אינן מבטאות דופי מוסרי מובנה ואינן משקפות אי-הבנה בסיסית של ערכי היסוד עליהן בנויה דרך פעולתה של המשטרה. אין בהן ביטוי לתפיסת עולם המצדיקה הפלייה בין מגזרים, ולא טמונה בהן תודעה המכירה וקוראת לשימוש אפשרי בכוח ואלימות משטרתיים החורגים מתגובה הכרחית של שימוש בכוח כנגד מפרי חוק, במסגרת פעולות אכיפת החוק. אמירות הזלזול וגסות הרוח הנכללות בהתבטאויותיו של שחם, הן במידה רבה פרי נסיבות

חריגות של לחץ ואימה מפני אסון העלול להתרחש, בצד תחושת אחריות עליונה של מפקד מבצעי של כוח משטירתי, המונע על-ידי הכרה כי החובה למנוע את השבר החברתי-לאומי מוטלת, בין היתר, עליו ועל חבריו למשימה. על רקע עוצמת תחושת הסיכון והאחריות, ובלחצן החריג ביותר של הנסיבות, ניתן להבין את תוכן האמירות, קשות, חמורות, וגסות ככל שהיו.

22. הימים שקדמו לביצוע החלטת הממשלה בדבר ההתנתקות היו מן הימים הקשים והמתוחים ביותר שעברו על החברה הישראלית בכלל, ועל כוחות המשטרה, בפעילותה לאכיפת החוק בישראל, בפרט. אירוע המחאה ההמוני של המפגינים בכפר מימון כנגד מהלך ההתנתקות נועד להביע הזדהות עם תושבי גוש קטיף המיועדים לפינוי. בידי רשויות אכיפת החוק נמצא מידע מודיעיני לפיו קיימת כוונה אצל המפגינים להכניס רבבות אנשים מתוכם לגוש קטיף כדי לסכל את ביצוע החלטת ההתנתקות. מבחינת המשטרה, "מצעד ההתחברות", כפי שכונה, היווה האירוע המשמעותי והגורלי ביותר מבחינת עיצוב תודעת הציבור ביחס לעוצמתה של המשטרה לעמוד בפני מפרי חוק על רקע מתנגדי ההתנתקות, ובהתייחס לכוחם של גורמי המחאה שהתלכדו כאיש אחד למנוע את יישום החלטת הממשלה בדבר ההתנתקות. "במבט לאחור, האירוע נחשב כ'קו פרשת המים' שבו הוכרעה הכף לצד שלטון החוק" (תצהיר תנ"צ שחם, סעיף 2). הבנת גורמי הביטחון היתה כי מימוש כוונת רבבות מתנגדי ההתנתקות להיכנס לגוש, יסכל את יכולת גורמי הביטחון לבצע את הפינוי. סיכול זה לא היה מצטמצם בהכשלת ביצועה של החלטת הממשלה ומדיניותה. החשש מפניו הפך אמת מידה ומבחן נוקב למידת יציבותו של שלטון החוק בישראל, שעמד אותה שעה, בחדות שלא היתה כמותה, על כף המאזניים. "היה חשש כי שלטון החוק יקרוס ותיגרם פגיעה אנושה בערכיה של מדינת ישראל כמדינה דמוקרטית" (תצהיר שחם, פסקה 5). פרסומים בתקשורת, וקריאות מנהיגים ורבנים שחלקם עודדו את אנשיהם להתנגד בכוח לביצוע הפינוי, יצרו תרחיש כבד של אסון, עד כדי חשש לשפיכות דמים. המצעד ההמוני של המפגינים נגד ההתנתקות לא אושר על-ידי המשטרה, אך חרף זאת, הגיעו בין 30,000 ל-50,000 אנשים לנתיבות לתפילה המונית, ומשם החלה הצעדה לכיוון גוש קטיף. המשטרה ניסתה למנוע את הצעדה לעבר גוש קטיף, והמפגינים כותרו בכפר מימון. נוצר חשש מקריסת המערך המבצעי לאור ההיקפים האדירים של המפגינים ותנאי השטח בהם נמצאו, וכל העת זרמו למשטרה ידיעות מודיעיניות בהן דווח על כוונות ההמונים לפרוץ את גדרות המשטרה ולצעוד לגוש קטיף. החשש מקריסת המערך המבצעי אם תידרש התמודדות ישירה עם המפגינים היה כבד ומוחשי, והדאגה להתרחשות אסון, למלחמת אחים, ולשפיכות דמים היה ממשי; כדברי שחם בתצהירו, "אנו, כמי שמופקדים על שמירת החוק ואכיפתו, חשנו שעלינו לעשות הכל כדי למנוע זאת" (סעיף

28). ביום ה-20.7.05 התקבלה ידיעה מודיעינית שהוערכה כאמינה מאד, והיתה מדאיגה ומטרידה במיוחד. נמסר בה על כוונת מפגינים קיצוניים בכפר מימון להשתמש בטווח המידי בכמות גדולה של מגזרי תיל המצויים ברשותם לשם חיתוך הגדר ההיקפית של כפר מימון, ולנוע משם במספר ראשי-חץ לכיוון גוש קטיף. לנוכח תוכן הידיעה ומהימנותה, והאיום הממשי שעלה ממנה, ובשל קושי להפעיל את רשתות הקשר במקום, עבר שחם במהירות בין מפקדי כוחות המישנה שהיו מוצבים לאורך הגדרות, ותידרך אותם, איש איש בנפרד, ובאופן אישי. וכך מסביר שחם את נסיבות אותו אירוע:

”כוונתי היתה להחדיר למפקדים, ובאמצעותם לכלל הכוחות שתחת פיקודם, מוטיבציה. רציתי לשרר נחישות לכוחות שהיו כבר מאוד מותשים אחרי ארבעה ימים של שהייה בתנאים קשים, לביצוע המשימה הקשה - רגשית ופיזית כאחת. בתידרוך שערכתי לנצ”מ רוני אוחנה ביחידות, וללא קציניו ושוטריו, כשלתי בלשוני ובסגנון הדיבור במהלך מתן ההוראות. הבאתי לידיעתו את תוכן הידיעה המודיעינית, ודחיפותה, והתחלתי לתדרך אותו כיצד לפעול אם התרחיש המאיים יתממש” (פסקאות 32 עד 34 לתצהיר).

ההוראות האופרטיביות כוונו למקרה שבו יתרחש תרחיש קיצוני של הפרת חוק, שאז יש להשתמש במכונות להתזת מים אם צריך, להפעיל כוח על-ידי שימוש באלות כלפי פלג גוף תחתון כדי שלא לפגוע באיזורי גוף אחרים העלולים לסכן את שלום המפגינים, ולבצע מעצרים כדי לשבור את ההתנגדות. עוד נאמר לו, כי הוא אינו זקוק לאישורים נוספים, כי היה ברור שאם התרחיש הקיצוני יתממש, לא תהיה יכולת לתקשר בשום צורה באמצעי תקשורת כלשהם בין המפקדים. עוד נאמר לאוהנה שלא להשתמש באמצעי “אלפ”ה” שהם אמצעים ברף חמור יותר לפיזור ההמון.

הנסיבות הקשות, המתח והלחץ האנושי שהיו בשיאם, והגורליות שבמשימה המשטרתית, שאת תחושתה קשה להעביר ולתרגם לשפת יומיום של עיתות שגרה, הם שאפפו כרקע את התבטאותו הקשה של שחם. נסיבות ההתבטאות שהושמעה היו חריגות ויוצאות דופן ביותר. תחושת האחריות, הדבקות המוחלטת במשימה הכבדה, והחשש העמוק מפני מה שעלול להתרחש לראשונה בחברה הישראלית - מלחמת אחים, ואפשר עקובה מדם - הביאו להקצנה עד קצה הגבול של המתח העיצבי של נושאי תפקידי הפיקוד המבצעי של כוחות הביטחון ואכיפת החוק. על רקע זה נכשל שחם כשלון חמור בלשונו.

23. איש משטרה, ובמיוחד מפקד משטרה בכיר, אמור לקיים בכל מצב את כללי ההתנהגות המתחייבים בגוף אליו הוא משתייך. הוא חייב להפגין כוח עמידה אישי ומוסרי בכל עת, ובכלל זה בעת משבר, ובמצבי לחץ ומצוקה מבצעיים, ובהם הקשים ביותר. אין לו היתר להיכשל במעשיו ובדיבורו. אולם, בהערכת משקלו של הכשלון שארע, יש לנסיונות ולרקע האירוע חשיבות רבה להבנת המשמעות והגורמים למעידה שהתרחשה.

ניסו שחם התנצל התנצלות כנה ביום האירוע, והביע חרטה עמוקה. הוא כאב באופן אמיתי ועמוק את התבטאותו המרה, הודה באופן מידי בעבירות המשמעת שיוחסו לו, ונתן את הדין. הוא אמר, בין יתר הדברים, בטיעונו לעונש בדין המשמעתי:

”מעשיי הם מעין 'מכת ברק'. יכול להיות שזה צריך לקרות פעם בחיים. כל החיים הייתי בחזית, ואין לי תיק אחר על שימוש בכוח. אני שמח להישאר במרחב הנגב, יש לי שם הרבה עבודה. אני רוצה שהאבק ישקע והזמן והתוצאות יסייעו לאבק לשקוע“.

שחם נענש בדין משמעתי. הוא הועבר מתפקידו בכוח המשימה של ההתנתקות, ולא שימש יותר בשום תפקיד בכוח זה. הוא חזר לתפקידו הפיקודי במרחב הנגב, ונחל הצלחה בולטת בביצועו. בינתיים חלף זמן, שגם הוא גורם שיש בו כדי לשקם ולהגליל פצעים שנפערו (פרשת אייזנברג, שם, עמ' 267; בג"ץ 5795/97 חה"כ יוסי שריד נ' שר הביטחון, פד"י נא(4) 799 (1997)).

24. התבטאותו של שחם איננה משקפת תפיסת עולם מפלה כלפי מגזר זה או אחר בחברה הישראלית. הנחה כזו איננה מתיישבת עם פעולתו הענפה והמצטיינת בתפקידו הפיקודי במחוז ירושלים, אשר זכתה לאמון הבלתי מסוייג של מנהיגים חשובים בעולם הדתי והרבני. הרב שלמה אבינר ציין במכתב מטעמו את רגישותו המיוחדת של שחם כלפי היישוב היהודי בעיר העתיקה, בעת היותו מפקד העיר העתיקה, ואת הצלחתו הרבה בגישור על הבעיות המורכבות שביחסי יהודים וערבים באיזור ירושלים המזרחית. הרב אביתר עוזרי ציין את יכולתו הנדירה של שחם להשרות אורה טובה ובטוחה על כל מגזרי האוכלוסיה עימם בא במגע, רבנים מכל החוגים, חרדים, מזרחיים, חילוניים וערבים, אשר על כולם דאג "להשרות אורה של שלום, אחוה ורעות", כלשונו (מכתבו מיום 26.7.05); הרב רבינוביץ, רב הכותל והמקומות הקדושים, ציין במכתבו את יכולותיו של שחם לשמור על איזונים בשקט ובתבונה, ולנטרל מצבים של לחץ ומתיחות שיכלו להתפרץ לאלומות קשה בעיר העתיקה

בירושלים; "ברצוני לציין כי מעולם לא חשתי בהפלייה על רקע עדתי אצלו; אדרבא, ראיתי אצלו הבנה להשקפות עולם שונות ומנוגדות" (כדבריו במכתבו מיום 2.7.07). תפקודו של שחם לאורך שנים רבות בתפקידי פיקוד שונים, שהצריכו פעילות ויזומית בגישור על פני פערי השקפות ואינטרסים חברתיים, הוא המשקף את תפיסת עולמו האמיתית כאדם וכקצין משטרה, ולא אמירה שנאמרה על רקע חולשה אנושית רגעית, שהתרחשה במצב של מתח עיצבי עליון, פרי התרחשות בעלת מאפיינים קיצוניים בגורליותם לחברה בישראל.

25. האמירה לא כללה, לטעמי, הוראות בלתי חוקיות, כנטען על-ידי חלק מהעותרים. על רקע פרשנותן הסבירה של ההוראות שניתנו, מדובר בהן בצורך להשתמש בכוח אשר, על פני הדברים, יש להיזקק לו כתגובה להתנהגות מפרה חוק מצד המפגינים, ובגבולות הנדרשים להדיפת השימוש בכוח על-ידי כוחות הביטחון. מערכת המשמעת של המשטרה לא התייחסה לאמירה כטומנת בחובה הוראות בלתי חוקיות, ובדין כך.

26. בהערכת משקלה של ההתבטאות חשוב גם לציין כי מדובר באמירה שנותרה בגדר ביטוי לשוני, ולא לוותה לאחר מכן במעשים בשטח. למרבית המזל, תרחישי הסכנה לעימות בין כוחות המשטרה בשטח למפגינים לא התממשו, ושאלת השימוש בכוח על-ידי כוחות הביטחון לא נצרכה לעמוד במבחן. הכשל נוגע, איפוא, לביטוי המילולי, על מלוא משקלו הראוי, אך לא למעשים שנעשו בשטח.

חרף קשיותה וחומרתה של האמירה, מדובר בכשלון שאינו יורד לשורש כשירותו של שחם לתפקידי פיקוד במשטרה, ואינו צריך לחסום את התקדמותו במעלות הפיקוד, כיד כשרונו המיוחד כאיש משטרה, וכיד סגולותיו הטובות כאדם.

27. הצרכים המערכתיים של המשטרה מחייבים בין היתר איוש תפקידי הפיקוד המרכזיים על-ידי הקצינים המוכשרים והמתאימים לכך ביותר. הגורם האנושי הוא לעולם הגורם המרכזי והחשוב ביותר בתפקודה המוצלח של כל מערכת עשייה. מחוז ירושלים הוא אחד המחוזות הקשים והמורכבים בישראל בהיבט הדאגה והאחריות לביטחון הפנים. לא רק פשיעה גואה, אלא גם מערכות יחסים מורכבות ועדינות בין מגזרי אוכלוסייה שונים - יהודים וערבים, חילוניים ודתיים, מאפיינים את דרך התנהלותו. היותה של ירושלים בירה ששוכנים בה מוסדות השלטון, והמאחדת בתוכה גם את מרכזי שלוש הדתות בעולם, הופכת את משימת הפיקוד המשטרתי עליה לבעלת

חשיבות ומורכבות מיוחדת. הפיקוד המשטרתי על מחוז זה מצריך לא רק כשרון טבעי וכשירות וניסיון מקצועי מוכח, אלא גם אישיות המתאפיינת במנהיגות מוסרית והגינות ציבורית. מפקד בכיר במחוז ירושלים נדרש לא רק למיומנות בתפקידי שיטור, אלא גם למנהיגות חברתית המשקיפה על אכיפת החוק בעיר ירושלים כמשימה בעלת משמעות לאומית מיוחדת.

כפי שעולה מתצהירו של מפכ"ל המשטרה שהונח לפנינו, תפקודו של שחם במשטרה כשוטר וכקצין במשך עשרות שנים, מצביע על כישוריו והתאמתו לתפקיד; שנותיו כמפקד איזור העיר העתיקה מצביעות על יכולותיו ורמתו להנהיג את כוחות המשטרה בירושלים, ולהתמודד עם מורכבותן המיוחדת של הבעיות והמשימות שהמציאות בעיר זו מולידה. הכשל בדבריו ובהתנהגותו בכפר מימון, חרף חומרתו הרבה, אינו מקהה את רישומי תרומתו החשובה למערכות המשטרה, לא רק בשירותו המשטרתי המקצועי, אלא גם ברמתו האישית כאדם וכמפקד. רישום אישיותו של האדם, כפרי הניסיון המצטבר של שנות שירותו ותרומתו לציבור, הוא בעל משקל רב בבחינת התאמתו לתפקיד מיועד, כאשר לכשל הנקודתי ניתן משקלו היחסי הראוי.

28. מפכ"ל המשטרה והשר העריכו את כל הגורמים הרלבנטיים בהחלטתם על מינויו של שחם לתפקיד. הם איזנו בין האמירה הפסולה, תוך הערכת חומרתה, על רקע נסיבות אמירתה; הם נתנו משקל רב לניסיון ולהצלחה המוכחת של שחם בתפקידי פיקוד משטרתיים שונים לאורך שנים רבות; הם נתנו משקל לצרכיה של המערכת המשטרתית, ולצרכיו המיוחדים של מחוז ירושלים במסגרת האחריות לאכיפת החוק בתחומו. הם החליטו, בהערכה כוללת, כי נקודת האיזון הראויה מצדיקה את מינויו של שחם לסממ"ז ירושלים, תוך שהעריכו את נקודות הזכות והחובה אלה מול אלה, וייחסו לכל אחת מהן את משקלה הראוי. החלטת המינוי עומדת במבחן הסבירות, ואינה סוטה ממנו, ולפיכך אין להתערב בה ולשנותה.

107 דבר

29. חוסנה וכוחה של המשטרה בנוי על שני נדבכים: כושרה המבצעי לבצע משימות אכיפת החוק, ועוצמתה המוסרית בשמירת נורמות וערכים, כנדרש מגוף המופקד, הוא עצמו, על אכיפת החוק. החוסן האמור נשען על הגורם האנושי והמקצועי, ומותנה בהליך מינוי ראוי, המאייש את התפקידים השונים, וקובע בכך את זהות הגורמים שיעצבו את דמותה של המשטרה, ואת מידת האמון שהציבור ייתן בה, לא רק כגוף יעיל מהבחינה המקצועית, אלא גם כגורם בעל אמינות, טוהר מידות ורמת מוסר גבוהה במערכת השלטונית.

הבחינה הזהירה, המידתית, השקולה והמתונה, היא הערובה להבטחת תקינות המנויים בשירות הציבורי, ובכלל זה במערכות הביטחון ואכיפת החוק. בגידרה של בחינה זו נדרש, לא אחת, להעריך את כישוריו המיוחדים של מועמד מבחינת מקצועיותו ואישיותו, כנגד כשלים כאלה ואחרים שכשל בהם במהלך מילוי תפקידו. הליך מינוי ראוי מחייב, לא אחת, גם הערכה של החולשה האנושית כחלק מההוויה האנושית, לצד היכולות והכישורים המקצועיים והאישיותיים של המועמד. הערכה זו אינה תמיד קלה, ובסופו של יום, על המועמד למינוי לעמוד בדרישות התפקיד מבחינת כושרו המקצועי וסגולותיו האישיות, ולזכות באמון הציבור. כשל של מועמד במהלך תפקידו אינו תמיד ובהכרח פוסל את קידומו לתפקיד מטעמים של פגיעה באמון הציבור. אכן, אמון הציבור הוא מושג המכיר גם הוא בקיומה של הסליחה, המחילה, והתשובה (השוו בג"ץ 4668/01 חה"כ יוסי שריד נ' ר' המחשלה, תק-על 2001(4) 861, פסק דינה של השופטת שטרסברג-כהן). אמון הציבור במשמעות זו הוא פן של המידתיות הנדרשת בהליך מינויים הננקט על-ידי הרשות המוסמכת. מידתיות זו קשורה, בין היתר, בהכרה בדבר מקומו של מושג התיקון בתפיסה החברתית הכללית, ובתפיסתה של היהדות. היא קשורה בהערכה כי כשל חד-פעמי של איש ביצוע ברמה גבוהה עשוי גם להפוך חוויה מתקנת לאדם, ולהגביר בו את המודעות והרגישות הנדרשים לביצוע שלם יותר של תפקידו. הניסיון הקשה, בושת הפנים, החרטה, ומיצוי הדין המערכתי והמשמעותי מביאים אדם לידי חשבון נפש, לחינוך עצמי, ולהבנת עצמו ומשמעות תפקידו במימדים עמוקים יותר. לתהליך זה עשויה להיות תרומה חשובה גם להעלאת רמתה של המערכת הציבורית בה האדם פועל. כזה הוא, בעיני, המקרה שלפנינו.

30. אציע לחברי שלא להתערב בהחלטות מפכ"ל המשטרה והשר לביטחון פנים למנות את תנ"צ שחם לתפקיד סממ"ז ירושלים, ולדחות את העתירות שהוגשו בעניינו.

ש ו פ ט ת

השופט י' אלון:

מצטרף אני לפסק דינה של חברתי השופטת א' פרוקצ'יה, ואבקש להוסיף הערה משלי.

סוגיית היקף ומידת הביקורת כלפי התבטאות כושלת ופוגעת של מנהיג בישראל זכתה להתייחסות נרחבת ומקיפה במקורותינו, אגב פרשת מי מריבה שבספר במדבר (פרק כ' פסוקים א'-ח').

בני ישראל הנודדים זה ארבעים שנה במדבר ובתלאויותיו חנו בקדש "ולא היה מים לעדה" - ואז,

"ויקהלו על משה ... וירב העם עם משה ויאמרו לאמור - ולו גוענו בגוע אחינו לפני ה': ולמה הבאתם את קהל ה' אל המדבר הזה למות שם אנחנו ובעירנו: ולמה העליתונו ממצרים להביא אותנו אל המקום הרע הזה ... ומים אין לשתות?"

ומשה, המנהיג האולטימטיבי שלא קם ולא יקום כמותו, פונה אל המוני העם הנקהלים בדברים בוטים: "שמעו נא המורים - המן הסלע הזה נוציא לכם מים?"

התבטאותו זו כלפי העם בכינוי הגנאי "מורים" (=ממרים, סרבנים, פורקי עול) התפרשה ברבים מהמקורות ככשלון שנכשל בו משה אבי הנביאים.

"רבי אלעזר אומר, בשלושה מקומות בא משה לכלל כעס ובא לכלל טעות - (אחד מהם) - 'שמעו נא המורים' ... (ספרי, מטות, פיסקה קנז).

וברמב"ם במבוא לפרקי אבות (יצירתו הנקראת גם "שמונה פרקים"):

"וחטאו (של משה) עליו השלום היה ... כאשר נטה כלפי הכעס באמרו 'שמעו נא המורים'.
מחה ה' בו שאיש כמוהו יכעס בפני קהל ישראל במקום שאין הכעס ראוי בו" (שם, סוף פרק רביעי).

(וראה דברי פרשנות שונים לחלוטין לאותה הפרשה ברמב"ן, באברבנאל ובאור החיים, על הפסוקים האמורים מספר במדבר).

ללמדך, שגם הגדול שבגדולים יכול וימעד בלשונו מתוך מצוקת הרגע. אולם, אין אותה מעידה חד פעמית של התבטאות כושלת כשלעצמה שומטת באחת את מפעלו,

יצירתו, זכויותיו ומעמדו. שהרי, כמאמר הפיוט: "לא קם בישראל כמשה עוד - נביא ומביט אל תמונתו".

אלפי שנים חלפו, ובנגב המערבי נקהלו רבבות מישראל כשהם חשים פגועים עד עמקי נפשם ממדיניות עליה החליטה ממשלת ישראל. כנגד הנקהלים נצבו אנשי משטרה וחיילים, ובין הממונים עליהם תנ"צ ניסו שחם.

בלהט ההתקהלות, הכעס וההתמרמרות של הרבבות הוא כשל בלשונו וחטא בהתבטאות פוגעת ולא ראויה. הוא התנצל קבל עם ועדה מיד לאחר שמעד, נתן הדין על מעידת לשונו בהליך משמעותי, והוא שב ומתוודה וסופק על חטא מעידתו מאז ועד עתה.

העותרים - ובהם שלומי אמונים - מבקשים להוציאו ולנדותו בשל אותה פליטת פה יחידה בשעת כעס משורות פיקוד והנהגת המשטרה.

לטעמי, עמדתם זו מנוגדת לעיקרי מוסר, תשובה וכל מידה נכונה אחרת מהמידות המנויות במורשת ישראל ומקורותיו, בהם אמורים אנו למוד אדם כמעשיו, כזכויותיו וכיכולותיו כמכלול שלם וכולל.

ש ו פ ט

השופט ס' ג'ובראן:

מצרף אני את דעתי לדעתה של חברתי השופטת א' פרוקצ'יה ומצטרף גם לדבריו של חברי השופט י' אלון. עם זאת, אבקש לשים דגש על אחת הנקודות העולה מן העתירות.

לא נמצא מי מבין כל הטוענים בפנינו שחלק על כך שהדברים אותם אמר תנ"צ שחם בתדרוכו הינם חמורים וקשים ביותר, ונדמה כי ראשון המסכימים לכך הינו תנ"צ שחם עצמו. כפי שעולה מתצהירו בפנינו, הביע תנ"צ שחם חרטה עמוקה על דבריו עוד בערב שבו נאמרו, ומספר ימים לאחר מכן כינס את כל אנשי הסגל הפיקודי שתחת פיקודו וביקש מהם שלא יראו בהתנהגותו דוגמא לחיקוי.

דבריו של תנ"צ שחם אינם חמורים אך ורק בשל לשון הדברים והשפה בה השתמש, אלא בעיקר בשל הרוח הנושבת מהדברים. הגם שאין בהם משום מתן הוראות לשימוש בכוח החורג מהמותר, הרי שיש בדבריו משום שלהוב יצרים וקריאה לעמדה תוקפנית כלפי ציבור המתקהלים. תנ"צ שחם מסביר את אופי הדברים בכך שביקש להחדיר מוטביציה למפקדים שתחת פיקודו, וכדי לשדר נחישות לכוחות שהיו מותשים לאחר ארבעה ימי שהייה בתנאים קשים. אלא שמדבריו עולה חשש שמא בעת הקשה שבה נמצאו הוא וכוחותיו, נסתרו ממנו אמיתות יסוד לגבי תפקידה של המשטרה. עם זאת, כפי שיתואר להלן, לא מצאתי בעתירות שבפנינו ביסוס לכך שהדברים אכן משקפים כשל אמיתי של תנ"צ בתפיסתו את תפקידו.

גם בשעה שכוחות המשטרה פועלים כדי לשמור על הסדר הציבורי וכדי למנוע פשיעה מכל סוג שהוא, ואף בשעה שבה, כטענת המדינה, נדמה היה ששלטון החוק עצמו עומד בפני מתקפה, תפקידה של המשטרה הינו, בראש ובראשונה, להגן על הציבור. גם כאשר כוחות המשטרה מוצאים עצמם מתעמתים עם מי שמבקשים להפר את החוק ואת הסדר ואף פונים כנגד השוטרים עצמם, על השוטרים לזכור היטב כי אין הם עומדים אל מול פני אויב, אלא אל מול חלקים מאותו ציבור שעל ביטחונם מחויבים לשמור. במילוי המשימה הקשה המוטלת עליהם – הן בשעות משבר והן בתפקודם היום-יומי – על השוטרים להפעיל את הסמכויות המסורות להם בחוק רק כדי המידה הנדרשת לשם מילוי תפקידם, ולא מעבר לכך. כל שימוש בכוח על ידי המשטרה הריהו בבחינת "הכרח בל יגונה", שבשעת הפעלתו על השוטרים לזכור היטב כי הוא מופנה כנגד מי שגם על שלומו הם אמונים.

הרוח התוקפנית והלעומתית העולה מדבריו של תנ"צ שחם עומדת במידה רבה בסתירה לעיקרון חשוב זה והשומע את הדברים עלול להבינם כאילו תפקיד המשטרה "להילחם" בעומדים מולה ולגבור עליהם. ודוק: גם אם תנ"צ שחם עצמו לא ביקש בעת האירוע לצבוע את מילותיו בנופך חמור זה, הרי שהיה עליו לחשוש שמא דווקא בשל מצבם הקשה של הכוחות בשטח יובנו דבריו באופן האמור.

עם זאת, מקבל אני את קביעתה של חברתי השופטת א' פרוקצ'יה, לפיה חרף כשלו של תנ"צ שחם, אין מדובר בכישלון היורד לשורש כשירותו לשמש בתפקידי פיקוד במשטרה. מעיון בתשובת המדינה ובנספחיה עולה, כי לאורך שירותו שב והפגין תנ"צ שחם את יכולתו להתמודד עם מצבים מורכבים ונפיצים בדרך שאיננה לעומתית, מתוך ניסיון לפתרם שלא מתוך שימוש בכוח. כך, מפנה המדינה בתגובתה לדבריו של רב הכותל המערבי והמקומות הקדושים, הרב שמואל רבינוביץ, בהם הוא מתייחס

לתפקידי הפיקוד השונים אותם מילא תנ"צ שחם בירושלים, ומציין כי דרכו הייתה דרך של שקט ותבונה, תוך קיום מאמצי הידברות. כן מצורפים לתגובה מכתביהם של הרב שלמה אבינר והרב אביתר עוזרי, אשר מדגישים גם הם את דרכו של תנ"צ שחם כמי שהקפיד על היותו איש שלום. מכל הללו ראיתי לנכון ללמוד, כי יש לראות את סנ"צ שחם כמי שנתפס בקללתו ולא כמי שדרכו היא דרך הכוח והתוקפנות.

הגם שאין להקל ראש במשמעות דבריו של תנ"צ שחם, ובהשלכות שעשויות היו להיות להם בעת האירוע, נדמה שאין הם מבטאים את דרכו כאיש משטרה, ויש לראותם בבחינת דברים שנאמרו מתוך להט הנסיבות. ככאלה, מצדיקים הדברים את ההליך המשמעותי בפניו הועמד תנ"צ שחם ואת הענישה שהוטלה עליו, אך אין לראות בהם דברים אשר יהפכו את ההחלטה למנותו לתפקיד סגן מפקד מחוז ירושלים לבלתי סבירה. כפי שעולה מתצהירו של המפכ"ל, רנ"צ דודי כהן, בעת ההחלטה על מינויו של תנ"צ שחם הובאו במסגרת השיקולים גם דבריו החמורים ומשמעויותיהם. כן מציין המפכ"ל, כי אילו סבר שהתבטאויות מסוג זה מאפיינות את תנ"צ שחם, או כי כאלה הן השקפותיו, הרי שחרף כישוריו וחרף כל הצלחותיו, לא היה רואה מקום למנותו. בנסיבות אלו, ומשנראה שהדברים האמורים אכן אינם משקפים את דרכו האמיתית של תנ"צ שחם, מצטרף אני לקביעתה של חברתי השופטת א' פרוקצ'יה לפיה החלטת המפכ"ל נמצאת בתחום סמכותו ובמתחם הסבירות ואיני רואה מקום להתערב בה.

לאור זאת, כאמור, דעתי היא שיש לדחות את העתירות.

ש ו פ ט

לפיכך הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה.

ניתן היום, ח' באב התשס"ז (23.7.07).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט